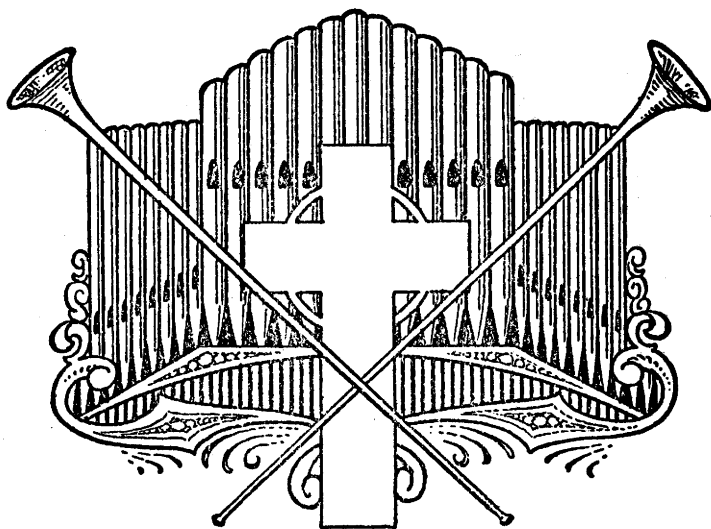

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER

UNDER MEDVERKAN AV
INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV
DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Maj

TIONDE ÅRGÅNGEN N:o 5

1935

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
<i>Adell, A.</i> : Svante Sjöberg in memoriam	23
— En vidgad arbetsuppgift	41
— Ville Olaus Petri rasera de gudstjänstliga perikoperna?	81
— Gamle Mäster Lars Kyrkkoordning	87
— En prefationston	100
— Ur reformationstidens kyrialen	164
— På koraldagar i Helsingfors	174
— Tio år	177
<i>Cnattingius, B.</i> : R. Koch	24
— Kyrklig konst 1934	55
— Märta Afzelius' bonader	157
— Upsala domkyrka	183
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Vad man bör begära av en ny psalmbok	72
— Kyriale i svensk tradition	113
<i>Johnsson, I.</i> : Psalmodi	9
— Vår Gud är oss en väldig borg	169
— Svenska psalmen 266	185
Koralveckan i Båstad	(46), 57, 80
Koralrevision?	110
<i>Larsen, L. P.</i> : Kirkesalme och Kirkemelodi	145
<i>Liedgren, E.</i> : Förfäras ej du lilla hop	161
<i>Malmgren, A.</i> : J. G. Lotscher	17
<i>Peters, K.</i> : Bidrag till svenska mässans historia	49
— Tvenne liturgiskt-musikaliska handskrifter från reformationstiden	127
— Introitus	179
<i>Pontén, J.</i> : En orgelkurs i Leipzig	134
<i>Rosenquist, C. E.</i> : Den nya kyrkoorgelns dispositionsprinciper	1
— Orgelmusikens och orgelbyggeriets läge	49
— Om och av J. S. Bach	97
<i>Schedin, G.</i> : Engelska kyrkomusiker	I. 84; II. 105
<i>Wester, B.</i> : KSV:s orgelråd	26
— Orgelkonsten i Sverige	I. 65; II. 121
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst 1934	20
— Nya motetter	168
Kyrkosångens Vänners årsredogörelse	58

RECENSIONER.

NYUTGIVNA BÖCKER.		Sid.
	Sid.	
<i>Cornell, H.</i> : Gotiken	91	<i>Rasmussen, S.</i> : Musikkens historie .. 138
<i>Fridner, A.</i> : Vägen och målet	93	<i>Rosendal, G.</i> : Palestrina och Schütz .. 94
<i>Helander, D.</i> : Vid nådens källa 41		<i>Rönnegård, S.</i> : Det heliga året
Kunst der Welt	176	138
<i>Källström</i> : Medeltida kyrksilver 140		<i>Schmid, T.</i> : Sveriges kristnande 91
<i>Lindstam, R.</i> : Kyrkor som försvunnit 140		<i>Sjöberg, Fr.</i> : Tiden och evigheten .. 94
<i>Matthäus, Fr.</i> : Rudolf Kock	141	<i>Thausing, A.</i> : Sångarrösten
<i>Mårtensson, T.</i> : Hälsingborgs slott .. 29		29
		Vår Herres Jesu Kristi lidande
		141
		<i>Widding, S.</i> : Dansk Messe
		63
		<i>Wiklunds</i> modulationstabell
		139

NYUTGIVNA MUSIKALIER.

	Sid.
	62
—»— Jubilate	62
<i>Lasso, O.</i> : Motetten	79
<i>Lundvik</i> : 2 andliga sånger	14
<i>Marx</i> : Variationen för die Orgel	61
<i>Nyvall, J.</i> : 10 hymner	139
<i>Olson, D.</i> : Sommarnattspålsalm	109
—»— Ande full av nåde	62
<i>Paulsson, C.</i> : Två folkvisor	78
<i>Prätorius, M.</i> : In natali domini	176
—»— I dödens band	78
<i>Raphael, G.</i> : Toccata	79
<i>Roman, J. H.</i> : Sonata a tre m. fl. ..	62
<i>Runbäck, A.</i> : Åra och Kommen och tillbedjen	78
—»— Öppna mig förståndets öga	78
—»— Välsignad Gud	78
<i>Schütz, H.</i> : Visst och sant det ordet är	159
<i>Sundblad, H.</i> : 2 folkvisor	14
<i>Stein</i> : Triosonate	30
Svenska tersetter	191
<i>Wikander, D.</i> : Trestämmig kör	

KORTARE MEDDELANDEN.

	Sid.	Sid.
Val	16, 32, 48, 64, 80, 112, 176, 192	32
Examina	16, 95, 137	142
Kyrkosångens Vänner: Centralkommit- tén	31, 58, 185	16, 95, 142
—»— Kretsarna	59, 64, 112, 143, 160	Kyrkokalender: Jan., mars, juni, sept.
Organist- och Kantorsföreningen	31	Koraldagar i Upsala
		189

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.

Expeditionens adress: *Svenska Kyrkans*
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. 23 24 05.

Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug.
utkommer ett nummer den 1 aug.
Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bland annat:
Fil: Lic. *B. Wester*, Stockholm: Medeltids-
orgeln. — Kyrkoherde *A. O. T. Hellerström*,
Danderyd: En ny psalmbok. — Recensioner.
— Meddelanden.

Serien

Småskrifter om Kristendomen

omfattar 37 nummer à 20 öre.

Lizell: En högmässogudstjänst.

— — — Kyrkans sinnebilder (dubbeln:r).

Jonzön: Kyrkans förkunnelse.

Lagerstedt: Lekmannasynpunkter på för-
kunnelsen.

Malmeström: Att gå i kyrkan.

Bolander: Den kristna sången.

DIAKONISTYRELSENS BOKFÖRLAG, Stockholm 7.

LIBRARIA

LÄSTMAKAREGATAN 30,
STOCKHOLM

KYRKLIGA TEXTILIER

ORGELLÅKTARKLÄDEN, PREDIKSTOLSKLÄDEN

nottryk
NORDISK NODETIK- OG TRYKKERI
SAMT LITOGRAFISK ETABLISSEMENT
GRUNDFLAGT 1894
ST. KONCENSGADE 63.
KØBENHAVN

TELEFONER:
3304
13057

Telegr. Adr. Nodestikog, Köpenhamn

Anbefalles i Herrar Förläggares och
Kompositörers välvilliga åtanke vid
behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris ●

Mångårig leverantör till
Sveriges största förlag

Skicka oss Edert manuskript och
vi sända Eder omgående offert

ORGELKONST I SVERIGE FRÅN MEDELTIDEN INTILL VÅRA DAGAR

EN ÖVERSIKT.

I. MEDELTIDSORGELN. Tiden fr. omkr. 1350 t. omkr. 1550.

Om förekomsten av medeltida orgelverk i Sverige äro vi ganska väl underrättade. Den i alla avseenden rikaste källan för kännedomen om vår gamla orgelkonst är Hülphers orgelverksmanuskript i Västerås läroverksbibliotek. Ett sammandrag härav är den i Västerås 1773 tryckta boken, Hülphers: »Orgwerken i Sverige». I manuskriptsamlingen omnämnas på flera ställen medeltida orglar. Det heter bl. a. att »svenska orgwärks ålder hänföras till elfte och tolfte seklet», och att konsten att bygga dem måste ha blivit anförtrodd åt utlänningar. Vid den tid, då hedendomen rådde i vårt land, voro orglar emellertid obekanta. Hennerberg säger, »att man äger ingen kännedom om, att orglar blivit införda till Norden under hednatiden. Det sannolika är, att konsten att spela och bygga orglar inkommit först med kristendomen».¹ Hennerberg ger belägg för orglar i Norden under 1000- och 1100-talet och vad Sverige beträffar, så läser man i Hülphers, att orgelverk funnits i Lund 1237, (domkyrkan). Här var också S:t Maria altare »under stora orgorne 1331». I S:t Clara kloster i Stockholm fanns ett orgelverk 1496. I Linköping hade biskop Brask låtit bygga en orgel 1513. Genom dessa exempel är man redan dokumentariskt underrättad om flera medeltidsorglar. Någon beskrivning på sådana verk föreligger emellertid icke. Vid sidan om de bevarade medeltidsorglarna, vi äga, är en uppgift i den Hülpherska manuskriptsamlingen ett mycket värdefullt tillskott för kännedomen om vår medeltida orgelkonst. Det gäller ett gammalt orgelverk i Söderköpings stadskyrka, som burit årtalet 1560, hämtat från något kloster i Polen. Det kan visserligen synas något sent för att anses som ett medeltidsverk — man är ju då så gott som redan inne i renässansen — men enligt den av Johnny Roosval uppställda periodindelningen för den baltiska Nordens medeltida konsthistoria räkna vi ändå medeltiden intill 1500-talets

¹ C. F. Hennerberg: Orglar i Norden under medeltiden. (Nordisk kultur, del XXV).

mitt i och med utgången av den period, som av Roosval kallas Ultrago-
tiken.¹ Det gamla orgelverket i Söderköping står på gränsen mellan medel-
tid och renässans. Uppgiften hos Hülphers² upptager dispositionen på
manualverk och därtill hörande ryggpositiv. Jag uppställer dispositio-
nen här nedan efter de mensurer, som orgelstämmorna sannolikt följt:

Manualen:	Trång.	Vid.	Rörverk.
	Principal 8 fot.		Regal 8'.
	Octav 4 >		
	Gedact 4 fot.		
	Qvint Fleut 3 fot.		
	Super Octav 2 fot.		
	Octav I >		
	Cimbel Scharff i diskant.		
Ryggpositivet:	Trång.	Vid.	Rörverk.
	Principalgedackt		Trumpet 4 fot.
		8 fot.	
	Octav 4 fot.		
	Qvinta 3 >		
	Octav 1 >		
	Scharff 2 kor.		

På slutet av 1600-talet och början av 1700-talet tillsattes ett pedalverk
av 5 stämmor av Joh. Arwidsson Agerwall³ och 1767 »förbättrades verket
av Directeuren Matthias Svalberg».⁴ Orgeln har varit ett ganska ansen-
ligt verk, ett 8-fots manualverk med ett 4-fots positivverk. Vi återkomma
 sedermera till dispositionen.

På medeltidsorgeln grundar sig alla de frågor, som äro förknippade
med såväl orgelns inre uppbyggnad som dess yttre resning. Det låter
kanske otroligt att komma med ett sådant påstående, att vid tiden omkring
1500-talets mitt och inpå 1600-talets början var orgeln fulländad både vad
den klingande piparkitekturen⁵ och dess dekorativa resning beträffar.
Bevisen härför äga vi dels i den nordtyska orgelmästaren Hans Scherers
mensurkonst, dels i uppbyggnaden av orgelfasaden, som skedde antingen
i form av det arkitektoniska, spetsgavlade medeltida retabelt eller som

¹ J. Roosval: Den baltiska Nordens kyrkor.

² Daterad Söderköping d. 13 augusti 1769 av Johan Siögren, organist.

³ Agerwall var bl. a. verksam i Östergötland, där han byggt ett orgelverk för
Rystads kyrka 1703. (Hülphers orgelverksmanuskript.)

⁴ Matthias Svalberg lärde orgelbyggarekonsten för Gren och Strähle 1750.
Han var organist och klockare. Svalberg samarbetade med Nils Söderström i orgel-
byggeriet, vilken studerat i »Uppsala akademi» i flera år samt under den tiden
åtnjutit Kungl. stipendium i musik. Både Söderström och Svalberg privilegiera-
des till orgelbyggare genom Kungl. Vetenskapsakademien d. 15 maj 1765. (Hülphers
orgelverksmanuskript.)

⁵ Om orgelns arkitektur, jfr synpunkter av förf. i uppsats i okt.-numret av
denna tidskrift, 1934: Gotiskt väsen och gotisk form i orgeln.

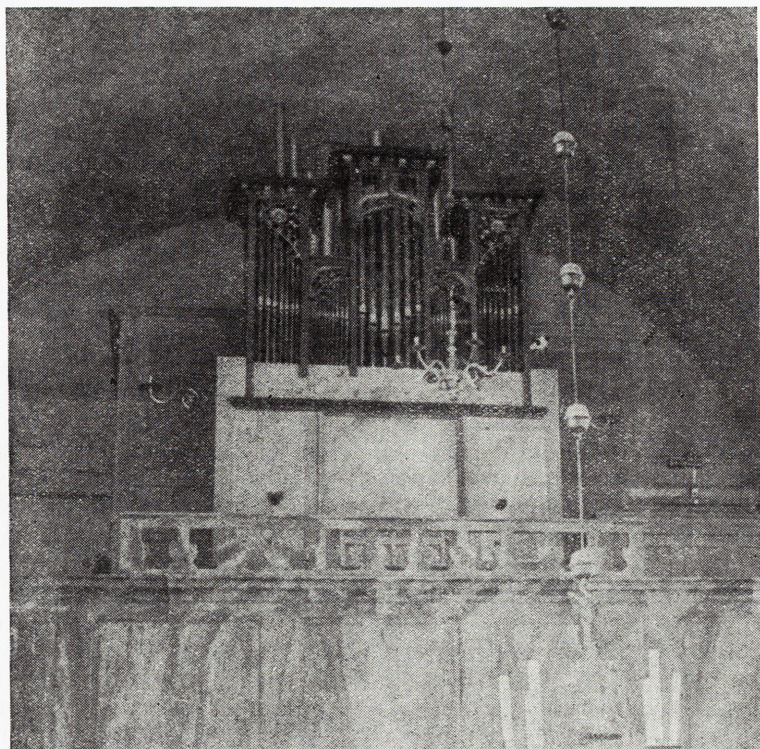

Fig. 1.

det medeltida flygelretablet, d. v. s. altarskåpet. Dess indelning i fält har visat sig motsvara ett naturligt och ändamålsenligt sätt för utläggningen av vällmekaniken och befrämjande för en proportionsvis fördelning av stora och små ventiler i väderlådan, varpå grupperingen av orgelpiporna kommer att bero. Grundtypen för den medeltida orgelfasaden har oavbrutet upprepat sig i senare tids orgelfasader. Nyss nämndes altarskåpet. Ja, vilket inredningsföremål i kyrkan påminner den medeltida orgelfasaden mera om än detta, se fig. 1. De yttre fälten i form av tvenne gavelhalvor ge samma vingformade karaktär åt orgelfasaden; som flygeldörrarna ge åt altarskåpet. Denna indelning av orgelfasadens ljudande pipor ge intryck av, att orgelverket öppnar sig för oss. Det breder ut sig i flera bildscener, fyllda med pipor. Samma sak upprepar sig här som i altarskåpet blott med den skillnaden, att det ej är figurskulpturen, som är handlingens män utan orgelpipor i stället. Mysterieskåpet glöder i färg från glänsande figurscener. Så ock medeltidsorgeln! Tänk bara på ett exempel som detta, interiören av Marienkirche i Lübeck, hur färgprakten från den medeltida orgeln lyser upp kyrkans hela västkor. Orgelverket hänger över mittskeppet. Likt ett mysterieskåp, fyllt med

pipor av väldiga dimensioner, erbjuder orgelfasadens mäktiga resning en praktfull anblick. Mörkt brunt färgat ribbverk omrama de medeltida tennpiporna. De ha förgyllda labier. I det mattglänsande tennet reflekteras det guldglänsande ljuset, som flyter in från fönstren högt uppe i mittskeppet till effekter av en oanad skönhet. Vi äga visserligen ej så stora verk som Lübeckorglarna, men då man står framför den lilla orgelfasaden i rött och guld i Fröjeslunda kyrka, fig. 1, förnimmer man ändå något av denna färgprakt, som karaktäriserar medeltida orgelfasader. Det ljusare undre partiet hängdes på orgeln vid en utvidgning, som verket undergick vid den av orgelbyggaren Daniel Strähle¹ företagna reparationen 1739 i Kumla kyrka². Fasadens pipverk med den omgivande spaljéartade omramningen är till större delen ursprunglig jämte de vertikala och horisontala ständare i orgelfasadens underparti, på vilket fasadverket vilar. Färgen är här varmt brunröd med de profilerade partierna genomdragna i svart. De sengotiska ornamenten över piporna äro förgyllda. Det ena sidostycket till fasadverket är målat med en mörk gråartad botten med en i flikar rikt utvecklad palmetranka, behängd med drüvklasar i rött, ljusblått och gulvitt. Ehuru ej så mycket återstår av det ursprungliga medeltida innerverket, så ger dock det lilla fasadverket en utomordentlig god föreställning om de medeltida orglar, som en gång inrymtes i våra kyrkor.

Korpartiet var ingen ovanlig plats för den medeltida orgelns placering. Där stod den bra och nära till för att stödja korsången, att interpellera mellan a capella-satserna samt att med soloinslag inleda och i övrigt utfylla den liturgiska gudstjänstordningen. Det framgår av Kumla kyrkas arkivvalier, att orgeln stått framme i koret. I och med korplaceringen inför livades medeltidsorgeln med korpartiets inredning, korstolar och altarskåp. Dess bildscener, fyllda med skulpterade gestalter, skildrade aktstycken ur den heliga historien. Orgelverket av samma resning som altarskåpet ackompanjerar bildscenernas berättande framställning med sina scener av spelande och sjungande orgelpipor.

Man äger ingen kännedom om Fröjeslundaorgelns ursprung, men undersökningar av fasadverkets arkitektoniska resning samt fragmentariska rester av ursprungliga pipor i orgelns inre ha visat, att orgeln kan förläggas till 1500-talets första decennier. Ett betydligt större verk än den nu beskrivna orgeln är den märkliga orgel, som nu står i Genarps kyrka.³ Ur musikalisk synpunkt är denna orgel också av vida större intresse än Fröjeslundaorgeln, då de flesta av orgelns ursprungliga stäm-

¹ Daniel Strähle, verksam mellan 1730—1748, gjorde sig meriterad genom orgelbyggeriets upphjälpande i vårt land efter de kunskafer, som han inhämtat av Joh. Niclas Cahman. (Hülphers orgelverksmanuskript.)

² Orgeln stod ursprungligen i Kumla kyrka i Västmanland. Den försålles till Fröjeslunda 1819. Där undergick den reparationer tills den slutligen i samband med kyrkans restaurering 1931 konserverades av orgelbyggare Johnsson, Duvbo och förf. Samtidigt inbyggdes en ny orgel bakom den gamla.

³ Orgeln stod ursprungligen i S:t Petri kyrka i Malmö i norra tvärskeppets nordvästra hörn. Den försålles till Genarp 1799. (Axel Bobergs manuskript.) 1784 hade Olof Schwan sitt orgelkontrakt färdigt för ny orgel i S:t Petri. (Kungl. Byggnadsstyrelsens arkiv.)

mor äro i behåll. Axel Boberg har utfört grundliga och synnerligen värdefulla forskningar i denna orgels historia. De resultat, som Boberg kommit till rörande orgelns datering, nämligen tiden omkring 1500. stämma ganska bra med de undersökningsresultat, jag själv kommit till både om orgelfasadens arkitektoniska uppbyggnad och karaktären på de ursprungliga stämmornas mensurer. Fasadens resning bygger på samma indelning av olika fält som i Fröjeslunda med vingformade ytterfält, som ge karaktären av altarskåp med öppnade dörrflyglar. Orgeldispositionen påminner om den, som ovan redan meddelats i den senmedeltida orgeln i Söderköpings stadskyrka. I Genarp tillkommer emellertid dessutom Borduna 16' och Gedackt 8'. Den övervägande trånga principalmensuren bygger på den trånga nordtyska medeltida principalen. I Söderköpingsorgelns disposition sågo vi den medeltida principalkoren alldeles särskilt blottlagd med endast en 8-fots labialstämma i manualverket, Principal 8', åtföljd av 4-, 2- och 1-fots oktavstämmor, var till kommer en Scharfcymbel, som härvidlag är avsedd som en solostämma. Denna funktion bestrider också cymbeln i övriga fall, då den förekommer vid sidan av en mixtur. Ehuru Gedacktflöjt 4' och Kvintflöjt 3' (2 2/3') näppeligen torde ha mätt någon nämnvärt vid mensur, så äro likväl dessa stämmor genom sin grundbetoning¹ avsedda för en i dispositionen soloartad inflikad målade klangfunktion inom den konstruktiva principalstommen.² Kombinationen Regal 8', Gedacktflöjt 4' och Kvintflöjt 3' (närmast motsvarande en Nasard 2 2/3'), har åstadkommit en orgelegen karaktäristisk klangeffekt. I Genarp står Principal 8' i sin helhet som ljudande de fasadstämma. Borduna 16', Gedackt 8', Nasardkvint 2 2/3' (sammanställd av Täckt flöjt, Rörflöjt och Öppen flöjt), Oktava 2' samt rester av en ursprunglig Scharfmixtur äro från tiden omkring 1500. Labieformen på piporna är av den i pipan låga, breda intryckta spetsbladsform, som karaktäriserar labier under 1500-talet. Det är således ett ganska aktningvärt antal medeltida stämmor, som man har tillgång till att spela på och lyssna till i denna orgel. Mensurerna äro av stort intresse. Hur förhåller det sig egentligen med de medeltida mensurerna? Man är ju ännu mycket sparsamt underrättad om dem. Oscar Walcker, Hans Henny Jahnn, Christard Mahrenholz, Hans Klotz och Karl Kemper ha lagt givande resultat i dagen. Medeltida mensurer voro variabla. Då den nordtyska medeltidsorgeln övergick i renässansorgeln, skedde en förändring. Variabiliteten mellan stämmorna förbyttes i enhetsmensur, d. v. s. där alla piporna av inbördes samma längd mäta lika genomskärning. Detta bör redan ha gjort sig kännbart vid tiden omkring 1500 i Genarporgelns stämmor. Mätningar av innerverkets stämmor visa också på en sådan svängning mellan medeltida variabilitet och renässansartad enhetsmensur. Denna förvandling mina läsare, är en arkitektonisk företeelse inom orgelarkitekturen,² orgeldispositionen, som också äger sin motsvarighet i den samtida kyrkliga arkitekturen. När de månguppdelade medeltida gotiska basilikala interiörerna övergå till en ljus, överskådlig hallinteriör, som förebådar

¹ Troligen hög uppskärning.

² Jfr anm. 5, sid. 66.

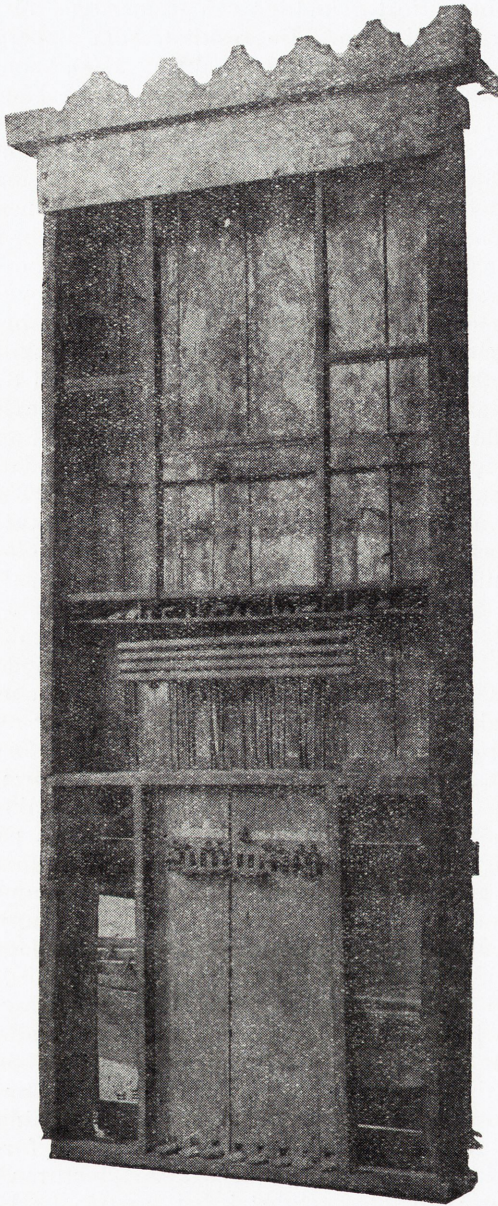

Fig. 2.

renässansens genombrott, sker detta med en inflätning av alla arkitekturdetaljer i varandra till förmån för ett enhetligt utlagt kyrkorum. Detsamma sker inom orgelpipornas arkitektur, då tonpelare av inbördes samma dimension samverka till en pipklang av en överskådlig enhetlig klangeffekt. Mensurerna i Genarporgelns gedacktstämmor följa en variabel genomskärningsutveckling, närmast av fast variabel karaktär, där en bestämd additionsfaktor legat till grund för mensurens tillväxt från trängre bas till vidare diskant.

Förutom de nu omtalade orgelarna äga vi rester av ännu äldre medeltidsorglar, nämligen de gottländska orgelrelikerna. Den bäst bevarade är orgeln från Norrlanda kyrka men betydande rester finnas från Sundre, Anga, Etelhem och Hejnum. Med dessa verk är det Hennerbergska namnet fast sammanknutet. Carl Fredrik Hennerberg har uppmätt och beskrivit dessa orgelverk — en ovärderlig manuskriptsamling. Detta monumentalverk blev honom ej förunnat att ge ut i livstiden, men på grundvalarna av hans erfarenheter på detta område öppnar sig nu för eftervärlden nya möjligheter för studium av den medeltida orgelkonsten. Särskilt ingående har hans undersökningar gällt Norrlandaorgeln, nu i Statens historiska museum i Stockholm, fig. 2. De senaste stu-

dierna av Norrlandaorgeln ha gällt en rekonstruktion av dess pipverk både för manual- och pedaltangenter. Härvidlag, mina läsare, röra vi oss ej längre i så sen medeltid som omkring 1500. Vi föras tillbaks i tiden.

Det räcker ej ens att stanna på 1400-talet utan först inne på 1300-talets senare del göra vi halt. Orgeln är ej daterad, men dess påtagliga likheter med vissa detaljer i orgeln från Sundre kyrka, dokumentariskt daterad till 1370 bevisar, att Norrlanda-orgeln även kan förläggas till denna tid. Betrakta vi fig. 2, se vi där det grunda, högresta orgelskåpet, avdelat i trenne avdelningar, en undre, omfattande en klaviaturlåda med pedal- och manuالتangenter. Därövanför vider det andra partiet i ordningen, innehållande abstrakt- och vällmekanik samt slutligen det tredje övre partiet, fasadverket, nedåt begränsat av väderlådan, där sponten är förlorad, så att man ser tydligt in i luftlådan till de

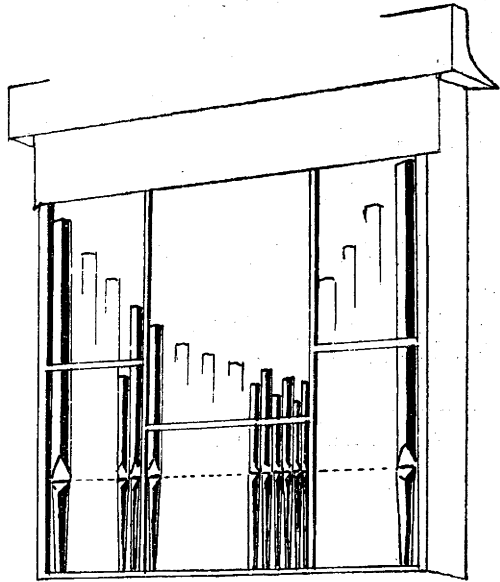

Fig. 3.

korta, breda ventilerna. De tre fälten i det övre ha ursprungligen fyllts med pipor. Någon registermekanik har ej förekommit. Orgeln har varit en typisk medeltida mixturorgel. Alla piporna på väderlådan ha ljudit på en gång som en mångkorig mixtur, sammanställd av oktaver och kvinter. Fig. 3 visar den rekonstruerade bilden av orgelns fasadverk¹, inställd i samma perspektiviska riktning som orgelverket står i å fig. 2. De båda sidofälten ha här liksom i Fröjeslunda och Genarp uppbyggt av den vingformade pipgrupperingen. Man ser här återigen konturen av dörrflyglar framför sig. Dessa vingformade fält ha utgjorts av pedaltangenternas piptoner. Det mittersta fältet, betydligt bredare, har fyllts med pipor, som tillhört manuالتangenterna. Piporna stå här i tonföljd, diatoniskt ordnade efter tangenterna på klaven. Tonömfånget i orgeln har utgjorts av följande tangenttoner: C, D, E, F, G, A, B, H, c, d, e, f, g, a vartill fyra stycken kompletterande toner tillagts. Även tangenterna höra till dessa.² Granska vi fig. 3 riktigt noga, skola vi finna, att varannan pipa är längre, varannan kortare. Detta söker sin orsak däri, att varannan gång har en oktavpipa, varannan gång en kvintpipa ur mixturkoren ryckt fram i fasaden. Denna pipgruppering beror på vissa utrymmes-skäl. Bredvid de stora piporna i sidofälten ha även mindre pipor skjutits fram ur mixturkoren. Bilden visar en pittoresk pipgruppering, artikulerad av de växelvis åt sidorna utlagda pedaltangenternas pipkor, den ändamålsenligaste grupperingen för en symmetrisk utläggning av de största piporna samt de mindre piporna däremellan, som ansluta sig

¹ Rekonstruktion av förf.

² Därutöver komma 8 st. toner för pedaltangenterna.

direkt till de underliggande tangenterna. Prövningen av de ursprungliga mensurerna, varom man är underrättad genom inristade cirklar i väderlådans pipstock har visat, att den mensur efter vilken mixturkorens pipor utvecklats sig i det närmaste motsvarar oktavförhållandet 1:1.4, en mensur,¹ som fortlöper från förhållandevis trång bas till förhållandevis vid diskant.

Resultatet av denna kortfattade skildring av våra medeltida orglar sammanföres i nedanstående resumé:

1) *Mensur*: Variabel, med märkbara tendenser mot enhetsmensur. 2) *Disposition*: Övervägande trånga principaler (Principal, Oktav, Mixtur), uppblandade med grundbetonade gedacktstämmor. 3) *Arkitektonisk resning*: Vingformade ytterfält, som ge orgelfasaden karaktär av ett medeltida flygelretabel.

Bertil Wester.

¹ Jfr anm. 5, sid. 66.

Vad man bör begära av en ny psalmbok.

Vår psalmbok är den sångbok, som skall brukas vid den allmänna gudstjänsten och andra heliga förrättningar inom vår svenska kyrka. Psalmboken skall i första hand vara gudstjänstens sångbok och varje förändring i densamma bör därför i främsta rummet avse att göra den mera tjänlig för detta syfte.

Mot detta krav torde icke några bärande skäl kunna framställas. Icke desto mindre synes det som om särskilt på senare tid, man vid psalmboksförslagen lagt mera vikt vid att psalmboken skall vara en folkbok än en gudstjänstbok. De sakkunniga, vilka tillsattes med anledning av biskop Eklunds psalmboksförslag 1934 sade sig ha »utgått från den åsikten, att kyrkopsalmboken skall vara en folkbok, avsedd för bruk vid allmän gudstjänst och enskild andakt såväl som vid skolundervisningen.» Det synes icke vara någon tillfällighet att psalmbokens uppgift att vara folkbok sättes främst. Mot den Wallinska psalmboken anförde sålunda de sakkunniga, att denna företräder en litterär smakriktning, som, vilka stora förtjänster den eljes må hava, knappast kan kallas i egentlig mening folklig. Kravet på psalmbokens folklighet underströks under kyrkomötesdebatten i psalmboksfrågan kraftigt av statsrådet Engberg. Han yttrade: »Jag läste med största tillfredsställelse, att granskningsnämnden uttalat det omdömet, att psalmboken är och förblir en folkbok, och om en bok skall vara en folkbok, måste den följa folket i dess liv, vara dess följeslagare under växlande öden.»

Givetvis finnes ingen, som icke önskar, att psalmboken skall vara en folkbok, vilken skall brukas såväl vid gudstjänst som vid enskild andakt

och i skolan. Men det föreligger onekligen en allvarlig fara för att psalmboken icke skall kunna tillfredställande fylla sin uppgift som gudstjänstbok, om folkligheten sättes främst. De s. k. konturerna till ny psalmbok, som framlades vid kyrkomötet och gillades av detsamma synas mig icke ha tillräckligt tillgodosett just de fordringar, som böra ställas på en gudstjänstens sångbok. Jag har därför tillåtit mig att i det följande framställa vissa önskemål om hurudan en psalmbok bör vara för att kunna fylla sin huvuduppgift inom gudstjänstlivet.

1. *Psalmboken skall giva ett äkta och fullt uttryck för vår kristna tro.* I vår psalmbok bör icke finnas utrymme för psalmer som ge uttryck för en fromhet som icke är klart kristet präglad, hur framstående sedan skalden än må vara. Det var tungt vägande skäl, som kontraktsprosten Frölén yttrade om Karlfeldts sång: »Snabbt jagar stormen våra år». »Så utomordentligt vacker», föllo orden, »som denna sång är och så betagande den stämning som däri finnes, och huru väl den än kan ge anledning till allvarliga meditationer, så är den ändå icke en psalm. En kristen på årets sista afton vänder sig icke med sin bön till: »Du makt för vind och skyar», utan han går med sin bön till vår Herre Jesu Kristi Fader». Det obrukbara i den Wallinska psalmboken, varom de sakkunniga tala måste få anses framför allt vara det svagt kristna och rent oevangeliska som finnes där. Det skall bort. Vid gallringen gör man säkerligen klokt i att i regeln beakta biskop Billings under debatten uttalade princip: »Jag tänker inte alls på att det icke skulle vara renlärligt. Jag har en gång för alla sagt, att i fråga om tankarnas ortodoxi bör man inte vara sträng, men så mycket mer med känslans ortodoxi.» Den äkta, ödmjuka fromheten är säkerligen mängen gång ett sannare uttryck för den kristna tron än den av tidens teologiska tänkande präglade rätta läran. Men man får dock icke gå så långt att man i psalmboken tillåter vad som klart står i strid mot evangelisk trosuppfattning. Annars skulle man slå upp dörren på vid gavel för allehanda subjektivistiska påfund. Det eftersträfvansvärda är naturligtvis ortodoxi i både tankar och känsla. Detta synes också ha varit sakkunnigas uppfattning i vad som angår den wallinska psalmboken. Men bland nya psalmer händer det att man emellanåt möter falsk sentimentalitet och tonfall som röja en fromhetstyp som tyckes ha blott avlägsen beröring med vår kyrkas gudstjänstliv. Dylika psalmer förringa psalmbokens värdesåsom psalmbok även om de till synes avse att göra den till folkbok.

2. *Psalmboken skall innehålla de psalmer, som behövas för gudstjänsten.* Varenda präst vet, hur svårt det är att finna lämpliga psalmer för högmässa och aftonsång, ja, hur rent av omöjligt detta understundom är, om man vill strikt tillämpa de-tempore-principen. Evangeliebokens anvisningar äro otillräckliga. Psalmval är, sådan psalmboken nu är, en hel liten vetenskap, vars experter försett oss med psalmvalslistor, av vilka åtminstone en är förträfflig. Men icke ens denna kan alltid lämna fullt lämpliga psalmförslag av den enkla anledningen, att dylika psalmer rätt så ofta saknas. Det synes mig vara ett ofrånkomligt krav på en ny psalmbok, att i denna för varje gudstjänsttext finnes åtminstone någon psalm med mer eller mindre direkt anknytning till en huvudtanke i texten. Den-

na fordran innebär icke att för varje text skall finnas en särskild psalm, då ju många texter äga närsläktat innehåll.

Jag tänker icke på skriftparafraser, rimmade bibeltexter i 1600-talets stil, men på psalmer som anknyta till någon huvudtanke i texten. Det är anmärkningsvärt, hur få av de nya föreslagna psalmerna — med undantag av högtids- och passionspsalmer —, som innehålla en direkt hännyftning på en bibeltext. Det förefaller ibland, som om de vilka haft det nya psalmboksförslaget under förberedelse och granskning rent av förbisett, att det finnes något behov av dylika psalmer. Nu vet jag fullväl, att det råder brist på tillgängligt material inom detta område. Inventering har skett, säger beredningsutskottet och det torde vara sannolikt, att man icke funnit många verkliga gudstjänstpsalmer. Hade man emellertid utsträckt inventeringen utanför svenska kyrkan skulle dock resultatet blivit ett annat. Men huvudintresset synes inte ha varit inriktat på att finna goda gudstjänstpsalmer vare sig nu eller vid föregående psalmboksrevisioner. Detta är icke blott beklagligt utan ett så allvarligt grundfel, att en ny psalmbok icke synes böra antagas, om icke detta misstag rättats.

3. *Psalmboken skall vara uppställd och indelad på sådant sätt som betingas av dess huvuduppgift att vara gudstjänstens sångbok.* Med tacksamhet erkännes, att den uppställning, som gjorts av de sakkunniga, innebär en förbättring. Men den är fortfarande långt ifrån tillfredsställande. Det torde vara fullt riktigt att låta psalmboken få med en huvudavdelning under rubriken Guds härlighet. Men när man såsom i dess underavdelningar finner 1. Guds majestät, 2. Trefaldighetspsalmer och 3. Guds härlighet i Kristus, söker man förgäves efter den logiska indelningsgrunden. Man undrar vilken distinktion, som gjorts mellan härlighet och makt. Man frågar sig om icke åtskilliga av dessa psalmer hellre borde föras till tacksägelsedagen. Att den föga lyckliga beteckningen trefaldighetspsalmer använts i stället för treenighetspsalmer torde väl finna sin förklaring i att denna psalmgrupp i kyrkomötets uppställning 1920 tilldelats Trefaldighetssöndagen. Den andra huvudavdelningen har såsom rubrik Kyrkans högtider. Psalmer saknas här såsom redan nämnts till Trefaldighetssöndagen och tre av de mindre högtidsdagarna. Till högtiderna räknas däremot Kristi förklarings dag samt adventstiden, passionstiden och påsktiden. Redan kyrkomötet 1920 hade i sin indelning räknat passionstiden såsom en högtid. Tydligtvis kan intet allvarligt skäl anföras för att man låter de nämnda tiderna komma under beteckningen högtider. Men att de liksom tvingat sig in bland högtiderna, visar hän på att denna avdelning bort omfatta hela kyrkoårets psalmer. Där saknas nu Trettondetiden och Trefaldighetstiden samt Kyndelsmässan, Marie bebådelsedag och Midsommardagen. Såsom redan nämnts är bristen på psalmer för en del av kyrkoårets tider beklagligt stor. En del finnas dock redan, och det är ett trängande önskemål att de, som ytterligare behövas, eftersökas. De som nu finnas äro undandolda här och var i de följande avdelningarna och kunde utan nämnvärd svårighet flyttas från dessa. Efter avdelningen kyrkoåret borde lämpligen psalmer för olika slags gudstjänster såsom barn-, ungdoms- och

skolgudstjänster, fosterländska högtider, rättegångsgudstjänster och skördefester få sin plats. Nu ha de inrymts under rubriken Det kristna samfundslivet och betecknande nog satts efter avdelningen Det enskilda kristna livet, ett bevis bland många att gudstjänsttanken har fått vika för andra hänsyn. I den tredje huvudavdelningen, Kyrkan och nådemedlen har under underrubriken församlinglivet inrymts bl. a. psalmer för olika kyrkliga handlingar. Märkligt nog ha icke psalmer för jordfästning här medtagits. Indelningen är icke tillfredsställande. Gruppen Kyrkoinvigning omfattar t. ex. en psalm för kyrkoinvigning men två för kyrkogårdsinvigning. Den fjärde huvudavdelningen, Det enskilda kristna livet, är säkerligen från indelningssynpunkt den allra svagaste, vilket kan förklaras därav, att hit samlats alla de psalmer, som icke fått en naturlig placering i de andra till sitt innehåll mera markerade avdelningarna. Själva rubriken kan icke sägas vara lyckligt vald. Många av dessa psalmer kunna icke sägas vara karaktäristiska för det enskilda kristna livet utan äro typiska församlingssånger, även om de diktats i jag-form. Andra åter äro så starkt subjektiva, att det väl måste tagas för givet att de aldrig komma att användas vid en gudstjänst. De äro typiska läsepsalmer för enskild andakt. Dessa ha därför intet direkt berättigande i psalmboken. Men skäl kan dock föreligga att på grund av deras religiösa värde bevara dem så lätt tillgängliga som de äro i psalmboken. De böra emellertid då sammanföras under en rubrik Den enskilda andakten och ställas allra sist i psalmboken tillsammans med starkt subjektiva sånger, som nu återfinnas särskilt under avdelningarna Det kristna hemmet och De yttersta tingen. Berättigade anmärkningar kunna icke blott göras gentemot de sakkunnigas inledning av psalmboken utan även på den ordning, vari de enskilda psalmerna ställts inom de olika avdelningarna, vilket dock här måste förbigås.

4. *Psalmboken bör innehålla psalmer, som äro lagom långa att utan avskärning sjungas vid gudstjänsten.* De sakkunniga ha i åtskilliga fall tagit bort enskilda verser ur en psalm och därvid anmärkt, att en uteslutning torde i vissa fall kunna giva nytt liv åt en psalmtext. Detta må vara sant. Men icke mindre viktigt är, att man därigenom möjligen kan få flera psalmer, som kunna sjungas från början till slut. Ett uteslutande av enskilda verser är emellertid en ömtålig operation, som lätt kan misslyckas. Jag hänvisar endast till N. ps. 528 v. 4 där det stötande »likväl» synes hänföra sig till originalets närmast föregående vers, vilken uteslutits i den svenska översättningen. Endast i undantagsfall torde man kunna lyckats med att göra gamla psalmer lagom långa. Men när det gäller nya psalmer i original eller översättning, bör principen lagom långa psalmer kunna tillämpas, utan att psalmen behöver genomgå prokrustessängens martyrium.

5. *Psalmerna i psalmboken böra så vitt möjligt få en oklanderlig språklig form.* Givetvis måste psalmens innehåll, den andliga och poetiska inspirationen, sättas i främsta rummet. Men den rent verstekniska och språkliga sidan får icke ringaktas. Beredningsutskottet har betonat detta och har föreslagit, att före textens slutredigering specialkunskap på det språkliga området anlitas. De sakkunniga ha gjort mycket värde-

fulla undersökningar rörande språkformerna i den wallinska psalmboken och varianterna i Nya psalmer. De ha därjämte påpekat, att åtskilliga psalmer böra retuscheras eller omarbetas. Medan man måste med glädje anteckna, att avsikten synes vara att endast i nödfall göra språkliga ingrepp i den wallinska psalmbokens psalmer, vill man gärna hoppas, att så väl de bibehållna psalmerna i Nya psalmer som de ur det Eklundska förslaget förordade och de senare föreslagna psalmerna få genomgå en mycket grundlig språklig revision, innan de definitivt antagas. Meningen med psalmbokstillägget 1921 var väl just, att dess psalmer skulle prövas även till sin form. Kanske ingenting i det Eklundska förslaget gjorde ett så beklämande intryck som att Nya psalmer fingo i det stora hela ingå oförändrade i detsamma. De ändringsförslag, som gjordes voro få och icke alltid lyckliga. Lektor Liedgren har i en tidningsartikel yttrat: »Skulle inte den retlighet och motvilja, som dessa enkla sånger och i synnerhet deras melodier framkalla i vissa kyrkligt fostrade kretsar och bland litterärt och musikaliskt bildade kyrkobesökare, kunna i någon mån dämpas genom en allt ibland inför oss själva upprepad erinran om kristendomens egen oansenliga begynnelse. — Behöver inte även en välorganiserad, statsunderstödd och av stigande popularitet uppburen kyrka titt och tätt erinras om sitt genanta ursprung ur den religion, som alltid i princip omfattat de mest föraktade och de mest föraktliga?» Man kan väl förstå denna varma vidhjärtenhet. Men vore det rätt, om vår kyrka nöjde sig med något mindre än det allra bästa när hon skall giva vårt folk dess psalmer. Skall man nöja sig med vad inte är riktigt bra och som man vet kan göras bättre? Jag tror inte lektor Liedgren menat det på det sättet. Jag medger gärna att det finns en viss estetisk kräsenhet, för vilken psalmens religiösa värde endast har sekundär betydelse, och mot den tror jag att vårt kyrkofolk kraftigt reagerar. Men liksom de mest föraktade och de mest föraktliga genom kristendomen förvandlats, så att de upphört att vara vad de förut varit, så får man väl också tänka sig, att kyrkan har såsom uppgift att, aktsam om det liv som må finnas, låta både melodi och text få en form, där innehåll och form sammansmält i ädel enhet. Säkerligen måste en strävan att i gudstjänsten frambara ingenting mindre än det yppersta man förmår vara en ledande princip vid allt psalmboksarbete.

6. *Psalmboken skall vara tidsenlig men dess grundton skall icke vara tiden utan evigheten.* »Ett verkligt tillskott av ny sång» ha de sakkunniga ansett kunna tillföras den offentliga och den enskilda andakten genom de originalpsalmer de förordnat. Nog är det av vikt att vår tids andliga tungomål också får höras i psalmboken. Men viktigast är icke att komma med något nytt utan att det nya är fullödigt. En del nytt är rostigt från födseln. Man märker det på en del Nya psalmer. Man märker det ännu mer på den wallinska psalmboken, där det starkast tidsbetonade har i våra dagar mest bidragit till att göra den otidsenlig. Härmed skall dock icke vara sagt, att psalmboken icke bör innehålla psalmer, där vår tids fromhet funnit sitt tidsbetingade uttryck. Blott detta avses, att den nya sången skall klinga av levande fromhet.

När man sökt att göra sig reda för vad man önskar av den nya psalmboken, frågar man sig själv: kan man efter kyrkomötets beslut den 3 december 1934, våga hoppas på att dessa önskemål bliva förverkligade? På åtskilliga punkter ha tacksamt erkänts värdet av principer, som framställdes, såväl av de sakkunniga som av beredningsutskottet. Men det är inte på alla punkter och inte ens på alla viktiga punkter, som man torde kunna med full glädje instämma. Vad som särskilt oroar är, de att s. k. konturerna till en ny psalmbok, synes ha blivit så fasta hos beredningsutskottet, att en mera radikal förändring av desamma torde kunna anses stå i strid med kyrkomötesbeslutet. De sakkunniga kände sig övertygade om att ett icke alldeles oväsentligt tillskott till den svenska församlingens andaktssång redan nu borde kunna vinnas, utöver vad de sakkunniga framlagt, om mera tid stått till förfogande. Utskottet trodde sig däremot kunna konstatera, att genom det hittills utförda arbetet inventeringen av det förefintliga psalmmaterialet nu fortskridit så långt, att mycken tidigare oklarhet beträffande vilka psalmer, som borde ingå i en ny psalmbok, kan anses avlägsnat. Även de principer, efter vilka psalmboksfrågan synes böra lösas, anser utskottet numera ha fått en klarare utformning. Granskar man de s. k. konturerna och har dessa uttalanden i minnet, kan man lätt få den uppfattningen, att utskottet och kyrkomötet i själva verket ansett den nya psalmboken så gott som färdig, och att vad som fattas endast är den retuschering och bearbetning, som föreslagits. Man blir också betänksam när man finner att kyrkomötet vägrade antaga biskop Billings förslag att till utskottets hemställan tillägga, att resultatet av arbetet i psalmboksfrågan måtte framläggas för kyrkomötet. Man tänker på hur Nya psalmer lämnades till församlingarna att försöksvis brukas och hur nu senast alternativa koraler sändes på liknande sätt till församlingarna utan kyrkomötets hörande. Är det då underligt, om man har svårt att hålla tillbaka frågan: är det meningen att på ett liknande sätt sända ut den Nya psalmboken att brukas försöksvis, efter som utskottet icke hemställde, såsom skedde i andra ärenden, att det fullföljda och slutförda arbetet måtte framläggas för kyrkomötet? Visst kan man få till stånd en ny psalmbok på detta sätt. Kyrkomötets majoritet torde kunna påräknas att döma efter årets debatt. Men det skulle icke dröja länge, innan det kravet komme att framställas allt starkare och starkare: Vi måste ha en psalmbok, som är fullt tillfredsställande för gudstjänstlivet. Revisionsfrågan skulle strax åter bli aktuell.

A. O. T. Hellerström.

Recensioner.

För Blandad kör.

*I dödens band låg Herren
Krist. Sättn. av Prætorius (1609).*

*Sig fröjde nu var kristen man.
Sättn. av G. Erythræus (1608).
Nord. Musikförl. å kr. —:15.*

De tvänne ovanstående hymnerna äro det senaste och värdefulla tillskottet till Nordiska Musikförlagets samling separata hymner. Melodierna höra båda till dessa genom sin ålder ärovärdiga men genom sitt musikaliska värde evigt unga och odödliga sånger, på vilka kyrkans melodiskatt är så rik.

Den första är redan sedan länge väl känd genom olika sättningar. Det är Luthers »Christ lag in Todesbanden», här i översättning av E. Evers. Sättningen är av Prætorius och därmed är tillräckligt sagt om kvaliteten. Om svårighetsgraden må sägas, att den ej är högre än att även mindre övade körer böra införliva hymnen med sin repertoar. Det extra mått av energi, som till äventyrs måste nedläggas på »Halleluja»-raden på slutet, är denna storartade sång med sitt festliga altstämslut mer än väl värd.

Den andra, liksom den föregående en påsksång, har aldeles nyligen fått sin melodis intressanta historia belyst. Det är med största sannolikhet en gammal påskantifon: »Ad monumentum venimus», som den kände koralisten Nic. Hermann (d. 1561) omarbetat till en melodi av högsta rang. (Bach har i »Orgelbüchlein» gjort en bearbetning av denna melodi till texten: »Erschienen ist der herrlich Tag».) Den borde haft en plats i vår koralbok, t. ex. till ps. 107, vars verser nu lagts under den här föreliggande sättningen av G. Erythræus, vilken är känd bl. a. för sin utomordentliga körsats till ps. 135 (i Musica sacra). Sättningen erbjuder ännu färre svårigheter än föreg. Ett lätt korri-

gerat tryckfel finns i ackordet på första stavelsen i ordet »morgonstjärna». Basen bör väl där ha f och ej d.

*Heinrich Schütz: »Visst och sant
det ordet är.» Svensk version av
Gustav Pettersson. Nord. Musikf. Kr.
—:60.*

En strålande, sextämmig »bibeltext-musik» till 1 Tim. 1:15—17. För körer med erforderlig kapacitet på a capella-sångens krävande område borde den vara given som hymn på reformationsdagar. Ett skönare körstycke att berika en sådan dag torde väl näppeligen kunna uppletas. Schütz' musik är i hög grad liturgiskt präglad och följaktligen gudstjänstligt brukbar och det vore en stor vinst, om den finge alltemera rum i våra gudstjänster. Nu kan det ha sina stora vanskligheter att få en svensk text anpassad till Schütz' med den tyska eller latinska texten så nära sammanhängande musik. Det vittnar även denna kör om. I sin iver att få texten så bra som möjligt lämpad till de olika motiven och deras rytm har översättaren i mindre grad sett rent språkliga krav till godo, men problemet är, som antytts, ingalunda lätt.

C. E. R.

*Albert Runbäck: Öppna mig för-
ståndets öga (sv. ps. 75:4). Nord.
Musikf. Kr. —:20.*

*Välsignad Gud (ur finska psalmb.).
Nord. Musikf. Kr. —:25.*

Runbäck visar med dessa små trestämmiga körsättningar hur musikaliskt-konstnärliga och praktiska krav låta sig förenas. Sättningarna äro rent lineärt hållna och visa i detta avseende en mera avancerad och personlig fysionomi än R:s tidigare körsaker. Stilen är den för våra dagars kyrkomusik kännetecknande: osentimental, saklig, men kyrkligt värdig i detta fall även kyrkotonartsbetonad. De praktiska

kraven ses tillgodo genom trestämmig-
heten; häri får det i synnerhet för mindre
körer ständigt brännande tenorproblemet
sin goda lösning: det bortelimineras helt
enkelt. Sättningarna äro nämligen skrivna
för sopran-, alt- och barytonstämmor.
Dessutom erbjuda de inga större svårig-
heter med sina diatoniska linjer. Den
första bearbetningen, till ps. 75:4 är en
säkert för många körer välkommen sak
för passionstiden, den senare väl lämpad
för Johannes Döparens dag, men båda äro
naturligtvis dessutom lämpliga vid många
andra tillfällen. De båda sakerna kunna
räknas till kyrklig »Gebrauchsmusik» av
bästa sort. C. E. R.

*H. L. Petschke: Välkommen till vå-
ren. Sätt. för bl. kör av O. Wallner.
Nord. Musikf. Kr. —:15.*

Den bekanta vårsången, ett av manskö-
rernas gamla favoritnummer, har av O.
Wallner satts för blandad kör och därige-
nom blivit tillgänglig även för dylika sam-
manslutningar. Sångens opretentiösa håll-
ning och vårkänsofyllda stämning är ett
gott försvar för dess användning vid
lämpliga tillfällen. C. E. R.

För Solosång.

Hildor Lundvik: Två andliga sånger.
1. »Du som är min herre». 2. »Min
själ är en blomma». Nord. Musikf. Kr.
1:50 pr styck.

De båda sångerna tillhöra den typ av
s. k. andliga sånger, som ännu äro mycket
omtyckta på sina håll — även av kyrko-
sångare. — Denna sentimentala »hanni-
kainen»-stil är emellertid i längden ganska
tröttande och föga givande och man bör-
jar i våra dagar alltmer att vända sig
bort från densamma. C. E. R.

Instrumentalt.

*Aldre svensk musik utgiven av
Gunnar Wennerbergs-Sällskapet.*

1. *J. H. Roman: Sonata a tre. Kr. 6:—.*

2. *J. H. Roman: Violinkonsert i d-moll.
Partitur. Kr. 13:50.*

3. *J. H. Roman: Violinkonsert i d-moll.
Violin och piano. Kr. 5:—.*

4. *J. H. Roman: Sinfonia per la chiesa.
Kr. 10:—.*
*Samtliga i bearbetning av H. Rosen-
berg. Nordiska Musikförlaget (i distri-
bution).*

Gunnar Wennerbergs-Sällskapet är stor
tack värd för sin med ovanstående num-
mer påbörjade publicering av äldre svensk
musik. Urvalet skall ske med hänsyn till
konstnärliga och vetenskapliga synpunkter
och omfatta reviderade upplagor av verk,
som antingen icke äro tryckta eller som
ej längre finnas att få i handeln. Det blir
således ingenting mindre än en upplaga
av svenska klassiker, som länge behövs
men saknats. Att begynnelsen gjorts med
Johan Helmich Roman är ganska naturligt.
Han är dock vårt lands största tonsättar-
namn under 1700-talet. De tre här publi-
cerade kompositionerna äro i sanning vär-
diga exponenter på Romans klassiska
mästerskap på tonkonstens område.

Sonata a tre är skriven för två oboi
och bas. Satserna äro fyra: ett Largo av
stor melodisk skönhet och klassisk form-
fulländning inleder och följes av ett
Allegro i alla brevetakt, ett Andante i
Siciliano-rytmer samt en Presto-sats i snab-
ba sextondelsgångar i $\frac{3}{8}$ -takt. Formgiv-
ningen är genomgående 1700-talets klas-
siska med rikliga och lättflytande imita-
tioner i de olika stämmorna. Inflytandet
från Händel, som Roman trädde i berö-
ring med under en vistelse i England,
är märkbart utan man kan tala om kopie-
rande; det faller ju av sig självt när det
är fråga om en man av Romans skapande
förmåga. Den i manuskriptet obesiffrade
basstämman har av Rosenberg bearbetats
för piano (cembalo). Stilistiskt hade det
varit riktigare om även en violoncell- (eller
fagott-)stämma tryckts separat eller också
att de nyckfulla oktavfördubblingarna i

basen undvikits, så att basspelaren kunnat spela direkt efter partituret sittande — på klassiskt manér — vid cembalistens sida.

Violinkonsert i d-moll med stråkorkester och cembalo är tresatsig: Allegro, laddad med händelskt temperament, Andante, liksom i sonaten à la Siciliano, och Allegro. Till första satsen har Rosenberg skrivit en stillfull, tematisk, flott solokadens på $1\frac{1}{2}$ sida. I sin continuobearbetning är Rosenberg icke alldeles konsekvent. Ibland låter han cembalon pausera samtidigt med cellon, ibland däremot ej. Då bygger han ofta på en fritt uppfunnen bas. Konserten är som helhet sedd ett verk rikt på musikaliska skönheter och vore förtjänt av att bli ofta spelad.

Sinfonia per la Chiesa. I manuskriptet är ordet *sinfonia* överstruket och i stället har ditskrivits »Ouverture». Verket består av tre i varandra övergående delar. Andante, ett kort Grave samt en Fuga. Originallets instrumentation är violin I och oboe (unisono), violin II, fagott och bas. har av bearbetaren (Rosenberg) utökats till helstråkorkester med inbördes delade stråkstämmor, oboe, fagott samt (ad lib.)

orgel. Detta föranlett av verkets sakrala, »orgelmässiga» karaktär. Rosenberg avser med sin bearbetning att »ge verket en instrumental utformning, erinrande om orgelns klangmöjligheter» (?) Förordet ger vidare den anvisningen, att orgeln »för att ej fördunkla stämningen» bör »försiktigt registreras med 16- och 4-fotsstämmor». Man får nog driva »försiktigheten» därhän att alldeles avstå från 16'-klang vad manualen beträffar. Sinfonian är utomordentligt tilltalande formellt såväl som innehållsligt.

Rosenbergs behandling av generalbasen i de här behandlade styckena vill naturligtvis icke vara historisk, men fråga är ändå, om icke en stilistiskt riktigare behandling hade varit till verkens fördel. Man kan icke utan reservation se att t. ex. ett kvintsextackord på dominanten träder i stället för besiffringens enkla sextackord på sjunde tonen eller se dessa många paralleller (oftast oktav-d:ö) eller de kapriciösa oktavfördubblingarna av basstämman. Men det är kanske inte värt att tala om så gammalmodiga saker i samband med Hilding Rosenberg.

C. E. R.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenade tjänster har valts: i Långhem, Alb., John Andersson, därst.; vid Näsby i Frövi, Örb., Ingvar Ekman, Stjärnorp; i Helgum, Vrn.l., E. A. Pettersson, Kalix; i Järbo, Gvlb., Efr. Löfstedt, Råneå; i Runtuna, Sdm., Carl Georg Carlsson, Voxna.

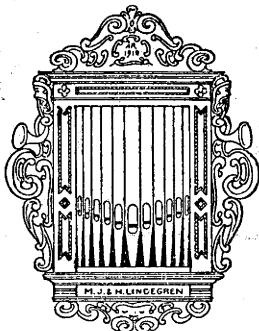
Koralveckan i Båstad, till vilken inbjudan utfärdades i förra numret av denna tidskrift, kommer vad föredragen beträffar, att behandla temat: Den levande församlingen. Som föredragshållare och predikanter medverka: assessor, Dr. G. Moliis-Mellberg, Helsingfors, kontraktsprosten O. Holger, Båstad, kyrkoherdarna, dr. Hj. Evander, Ystad, dr. H. Hägglund, Hjärnarp, J. Hartler, As-

mundtorp, komministrarna K. A. Gustafsson, Motala och B. Åstrand, Trälleborg och domkyrkovicepastor A. Adell, Lund.

För ledningen av sången och musiken svara tillsammans med den sistnämnde kantor R. Blennow, Åstorp och organist A. Runbäck, Båstad.

Anmälningen göres till komminister Ejnar Wickström, Mäster Henrik Smithsgatan 9 a, Malmö.

Deutsches Musikinstitut für Ausländer (Fasanenstrasse 1, Berlin-Charlottenburg 2) anordnar instundande sommar liksom tidigare kurser för utlänningar i orkesterledning, piano, orgel, cembalo, violin, cello, viola da gamba och sång. I orgel undervisar prof. G. Ramin, Leipzig.

H. Lindegren, Orgelfabrik

2:dra Långgatan 39, GÖTEBORG

TELEFONER: Bostad och Kontor 426 38, Fabriken 493 38

Tillverkning av piporglar med precis tonangivning och en enastående hållbarhet. Intonationen utföres efter såväl äldre som nyare metoder.

Verkligt kvalitetsarbete till moderat pris

Över 25 års praktik

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföres omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

KYRKO-ORGLAR

Olof Hammarberg

Nya Varvet - Göteborg

Renoveringar, stämningar. Förstklassigt utförande. Moderata priser.

Nyutkommen

H. FUGLSANG-DAMGAARD

Det enskilda
skriftermålets
förnyelse

Översättning från danskan
av *Lechard Johannesson*

Pris 1 krona

Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag

Kyrkorglar

Tillverkar orglar med absolut hållbart och tillförlitligt system. Insättning av elektrisk bälgdrift med tyst gång och ringa strömförbrukning. Omstämningar och ombyggnad av äldre verk utföres. Billiga priser.

Över 30-årig praktik i in- och utlandet.

Införda anbud från

John Grönvall,

Orgelbyggare.

Tel. 94. Lilla Edet. Tel. 94

Hymner för kyrkokörerna

— — Över 200 olika nummer — —

Förteckning gratis från

Diakonistyrelsens Förlag, — Stockholm 7

J. W. Grönlunds Orgelfabrik

Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Fina intyg av framstående musikäktörer och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

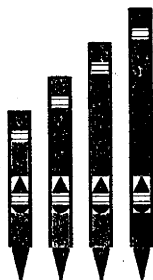
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omställningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

Uteslutande svenskt material och arbete.

Förenade ordinarie organist-, kantors- och klockaretjänsten

i Häslövs och Bodarps församlingar, Malmöhus län, kungöres härmed till ansökan ledig för manliga sökanden. Löneförhöjningar för år: Kontant lön 2000: — kr. med tvenne ålders-tillägg, vardera å 200: — kr., efter resp. 3 och 5 års tjänstgöring såsom ordinarie på platsen; avkomst av klockarejordar, f. n. utarrenderade för 360: — kr.; ränta å donation, f. n. 30: — kr.; fri bostad, bestående av en församlingarna tillhörig huslägenhet nära Häslövs kyrka. Tjänsteinnehavaren skall bekosta det inre underhållet av byggnaderna till denna lägenhet och vården av dess trädgård samt erlagga för lägenheten och klockarejordarna utgående fastighets-skatter. Det yttre underhållet av nämnda byggnader bekostas av församlingarna. Tjänsteinnehavaren fränsäger sig alla anspråk på kyrkojorden S. Häslöv n:r 14. Tjänsten skall fullgöras enligt lag och fastställd instruktion. Tillträdet sker, så fort valet vunnit laga kraft, eller senast den 1 maj 1936.

Ansökningar ingivas till Kyrkorådets ord-förande, adr. Häslöv, senast den 15 juni d. å.

Häslöv den 9 april 1935.

Kyrkorådet.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A. Enbart kyrkliga tjänster.

I Häslöv och Bodarp (adr. Häslöv, Malmöhus län) sökes före 15 juni. Lön 2,000 + 2 ålderstillägg å resp. 200 + 200 + avkomst av klockarejord 360 + ränta 30 kr. (Se annons!)

B. Förenade med folkskolläroretjänster.

I Näs (adr. Kätilstorp, Skaraborgs län) sökes före 22 maj. Skolform B 3. Lön 350 kr.

I Vederslöv (adr. Vederslöv, Kronobergs län) sökes före 23 maj. Lön 300 + 200 + 100 kr.

I Fliseryd (adr. Fliseryd, Kalmar län) sökes före 25 maj. Skolform B 1. Lön 600 kr.

I Timmersdala (adr. Lerdala, Skaraborgs län) sökes före 19 juni. Lön 50 + 200 kr.

I Skå (adr. Svartsjö, Stockholms län) sökes före 19 juni. Lön 600 + 200 kr.